

3) професійна (охоплює випускний курс) – сприяє завершенню професійно-особистісного становлення студентів, перетворенню їх у активних суб'єктів соціалізаційного процесу [1].

Отже, основними соціально-психологічними чинниками соціалізації особистості студента пов'язана є соціальна адаптація як процес активного пристосування індивіда до зміненого середовища за допомогою різних засобів; соціальних зв'язки як один із механізмів соціалізації; формування соціальної свідомості, основою якої є знання про світ людських відносин та адаптивних умінь особи, необхідних для вироблення системи дій у житті. Формування індивідуально спрямованої соціальної свідомості в системі роботи з адаптації до довкілля студента відбувається на основі його мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеева-Вовк М. І. Сутність процесу соціалізації студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / М. І. Алексеева-Вовк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Psihologia/24227.doc.htm
2. Делор Ж. Образование: необходимая утопия/ Жак Делор // Педагогіка. – 1998. – №5. – С. 32.
3. Іванілов О. В. Психологічні та культурно-педагогічні чинники соціалізації студента як майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. В. Іванілов. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>
4. Мудрик А. В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – Москва: Академия, 1999. – 184с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія [Електронний ресурс] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072039084/psihologiya/sotsialna_psihologiya

УДК – 316.6

Тканова В. В.

Психологічний клімат у колективі як фактор, що впливає на становлення особистості

Анотація. У статті розкривається залежність індивідуальних рис особистості від взаємовідносин у колективі, наслідки групового впливу на психічний стан особи.

Аннотация. В статье раскрывается зависимость индивидуальных черт личности от взаимоотношений в коллективе, последствия группового воздействия на психическое состояние человека.

Summary. The article reveals the dependence of individual personality traits of relationships in the team, the effects of group influence on the mental state of the person.

Вступ. Достеменно відомо, що людина – істота соціальна. Тому досить важко переоцінити роль її суспільного оточення, коли мова йде про формування

рис характеру, моральних установок чи поведінкових форм, адже всі вони є невід'ємними складовими нашої індивідуальності. Як зазначає Бехтерев, у сучасному світі спочатку сім'я, а потім школа або фабрика, суспільне середовище в цілому створюють особистість. Остання, таким чином являє собою кінцевий продукт суспільства, яке у свою чергу розвивалося на основах заданої біологічної організації особистостей, які входили до його складу [2, с. 72]. Оскільки кожен аспект життя людини включає у себе приналежність до певної соціальної групи, цілком нормальним є явище взаємовпливу, зокрема на емоційному рівні. Емоційні настрої створюють так званий «психологічний клімат» у колективі, від якості якого, першочергово залежить загальний психологічний стан особистості. Тож актуальним завданням, насамперед, є визначення рівня залежності індивідуальних характеристик особи від психологічного клімату у її соціальному середовищі.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемою впливу групи на особистість займалося чимало вітчизняних та зарубіжних психологів, зокрема Р.С. Немов, І.С. Кон, В.М. Бехтерев, О.П. Белінська, В.С. Мерлін та Дж. Тернер. Численні дослідження довели, що для розвитку та формування особистості група є незамінною, особливо якщо ця група – колектив [1]. Варто зазначити, що його позитивна роль реалізується лише у тому випадку, коли у колективі відсутні політичні чи ідеологічні маніпуляції [6].

Мета статті полягає у з'ясуванні ролі, яку відіграють колективні відносини під час їх безпосереднього впливу на особистість; аналізі наслідків цього впливу.

Викладення матеріалу та результати. Людські відносини, їх своєрідність на певних етапах вікового та суспільного розвитку, виступають суттєвим чинником розвитку особистості. Надзвичайно важлива думка була висловлена свого часу В. Мерліним: «Характер взаємин у колективі детермінує формування властивостей особистості, типових для даного колективу» [5, с. 259]. Так як у нашому житті найважливіше місце займає трудова діяльність, саме у трудовому колективі характеристики морально-психологічного клімату матимуть найбільш значущу соціально-психологічну складову життя кожної особи.

Психологічний клімат - це емоційно-психологічний настрій колективу, в якому на емоційному рівні відображаються особисті і ділові взаємостосунки членів колективу, які визначаються моральними нормами та інтересами [4]. Крім поняття психологічного клімату близькі за значенням соціально-психологічний клімат, морально-психологічний, психологічний настрій, психологічна атмосфера, соціально-психологічна атмосфера або обстановка. Для індивідуального розвитку людини важливими є її знання про саму себе. Ці знання можна отримати лише від інших людей під час безпосереднього спілкування з ними. Колектив виконує роль «дзеркала» для кожної окремо взятої особистості, відображаючи як позитивні так і негативні її якості, тому повнота відомостей про себе залежить від рівня відкритості, щирості, різноманітності спілкування з представниками групи.

У кожній групі панують свої цінності, стандарти та норми, які суттєво впливають не лише на дії особи, але і на її установки. Досить часто людина не усвідомлює, що її діяльність є результатом впливу загальногрупових поглядів. Групові норми - це один з регуляторів поведінки особистості не лише в межах

групи, а й під час взаємодії з представниками інших соціальних груп. Е. М. Пеньков зазначає, що соціальні норми являють собою, по-перше, засіб орієнтації, та поведінки кожної особистості в тій чи іншій ситуації; по-друге, засіб соціального контролю за поведінкою особи з боку самої групи [7].

Слід зазначити, що впливовим регулятором поведінки для людини є страх несхвалення з боку колективу. Тому поширеним явищем є конформність – підпорядкування та узгодження власних думок, переконань або дій тиску групи. При спробі відійти від загальних правил, на особу «...обрушується вся сила громадського тиску і знову вводить її в свої кордони або ж у випадку більш різких відступів здавлює її майже до повного знищення в соціальному сенсі, як би бажаючи помститися їй за сміливий виступ з встановлених суспільством норм...», як зазначає Бехтерев [2, с. 71].

Беручи до уваги вищесказане, цілком зрозуміло, що психологічний клімат не лише формує відношення до тієї чи іншої людини, а й надає певну оцінку його діяльності, слугує своєрідним механізмом зворотнього зв'язку, який здійснює вплив на всіх членів колективу. Залежно від характеру морально-психологічного клімату, його вплив на особистість буде відрізнятися: або стимулювати до праці, піднімати настрій та впевненість у своїх силах, чи навпаки – пригнічувати, зменшувати активність у соціальному житті. Різнобічність впливів дає підстави для класифікації колективу на сприятливий (здоровий) та несприятливий (нездоровий) для розкриття потенціалу та активності особистості.

Доцільно буде визначити основні ознаки здорового психологічного клімату: [3].

- задоволеність належністю до колективу;
- довіра та високий рівень домагань членів групи один до одного;
- доброзичлива та конструктивна критика;
- вільне вираження своєї думки під час обговорення колективних питань;
- відсутність групового тиску;
- високий рівень емпатії та взаємодопомоги.

Певна річ, психологічний клімат колективу багато в чому залежить від першого враження, яке справляє новий представник соціальної групи на інших членів. Незалежно від того, позитивним воно є, чи негативним – перше враження є провідною точкою відліку у подальшій соціальній взаємодії. На особистісному рівні дуже важливою є навичка самопрезентації – «першого враження», націленого на створення приємного образу в очах оточуючих. Прийнято вважати, що у будь-якій ситуації люди прагнуть отримати максимальну винагороду при мінімальних зусиллях; найбільше вони зацікавлені у соціальному схваленні та уникненні несхвалення [8]. Таким чином, через прагнення розкрити свої позитивні якості, на людину здійснює вплив група, до якої вона хоче належати.

На думку Роя Баумейстера, серед основних мотивів самопрезентації – бажання догодити аудиторії і створити (викликати, підтримати і модифікувати) у неї таке уявлення про своє "Я", яке відповідає її ідеалам [8, с.176], публічне «Я», через яке безпосередньо проявляється явище конформізму. Як наслідок, само

презентація являє собою досить активний процес створення соціальної ідентичності та самооцінки, які допомагають у процесах групової взаємодії та взаємовпливу. Внутрішньоособистісні психологічні процеси не лише відчують тиск з боку соціальної сфери, а й активно взаємодіють з нею [8, с. 178]. Соціальний вплив - виявляє себе не тільки через конформність, він також зачіпає і психологічну сутність «Я» окремо взятої особи.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Кожна людина має свої переваги та недоліки. Її негативна чи позитивна соціальна роль цілком залежить від її оточення, особливостей групи до якої вона належить. Частина особистих змін, зумовлених психологічним впливом колективу, зникає, як тільки особистість виходить із сфери впливу групи, інші продовжують існувати і за певних умов закріплюються, перетворюючись в особистісні риси. Психологічний клімат - це об'єктивно-існуюче явище, на яке впливають такі фактори як соціально-психологічна атмосфера суспільства в цілому та специфіка конкретного колективу.

Здоровий психологічний клімат – вирішальний фактор успішної життєдіяльності людини у соціальному середовищі, невід'ємна складова формування індивідуальності. У випадку нехтування тими чи іншими складовими сприятливого колективу, виникає несприятлива атмосфера у групових взаємовідносинах. Як наслідок – відносини між членами групи стають напруженими, створюючи підстави для конфліктів. Учасник конфлікту зазвичай досить гостро переживає ситуацію розладу у взаємовідносинах з оточуючими, а це може мати різноманітні негативні наслідки для його психічного стану.

Таким чином, морально-психологічний клімат колективу є суттєвим фактором впливу на особистість, його соціальні відносини, самооцінку, рівень самореалізації та розкриття творчих здібностей. Вплив групи може бути досить різноманітним, а характер цього впливу залежить від багатьох аспектів, які заслуговують більш детального вивчення і розгляду. Дослідникам необхідно зосередити свою увагу на теоретичному поясненні зв'язків між природою «Я», соціальним впливом і конкретними особливостями соціальних ситуацій, завдяки чому ми наблизимося до більш соціального, більш складного і більш змістовного погляду на «Я» і його зв'язок з суспільством.

Список використаних джерел

1. Белинская Е.П. Социальная психология: Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов // Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая. — Москва: Аспект Пресс, 2003 г.— 475 с.
2. Бехтерев В. М. Избранные работы по социальной психологии // В. М. Бехтерев. – Москва: НАУКА, 1994 г. – 400 с.
3. Кондратьев М. Ю. Азбука социального психолога-практика. // М. Ю. Кондратьев, В. А. Ильин. — Москва: ПЕР СЭ, 2007 г. — 464 с.
4. Кричевый Р.Л. Психология малой группы / Р. Л. Кричевый, Е. М. Дубровская. – Москва : Аспект Пресс, 2001. — 318 с.

5. Мерлин В.С. Взаимоотношения в социальной группе и свойства личности. Социальная психология личности // В.С. Мерлин. - Москва: Издательский центр «Академия», 1979. – 259 с.
6. Немов Р.С. Социально-психологический анализ эффективной деятельности коллектива // Р.С. Немов. – Москва: Знание, 1984. – 407 с.
7. Пеньков Е.М. Социальные нормы - регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории // Е. М. Пеньков. - Москва: Мысль, 1972 г. - 198 с.
8. Тернер Дж. Социальное влияние / Дж. Тернер, З. Замчук. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 256 с.

УДК 159.9

Токарева Н. М.

Соціалізація особистості у контексті освітнього простору: теоретичний дискурс

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблеми соціалізації особистості у вимірах освітньо-виховного процесу. Здійснено теоретичне узагальнення тенденцій інтерпретації поняття «соціалізація» у науковій літературі. Автор статті розглядає соціалізацію особистості як складний соціально психологічний феномен, який одночасно є процесом і результатом становлення особистості у діяльності та взаємодії з іншими людьми.

Ключові слова: соціалізація, суб'єктогенез, адаптація, інтерналізація, самодетермінація, его-ідентичність, гуманізація освіти, моделювання, діалог.

Аннотация. Стаття посвящена анализу проблемы социализации личности в контексте учебно-воспитательного процесса. Осуществлено теоретическое обобщение тенденций интерпретации понятия «социализация» в научной литературе. Автор статьи рассматривает социализацию личности как сложный социально психологический феномен, являющийся одновременно процессом и результатом становления личности в деятельности и взаимодействии с другими людьми.

Ключевые слова: социализация, субъектогенез, адаптация, интернализация, самодетерминация, эго-идентичность, гуманизация образования, моделирование, диалог.

N. M. Tokareva. Socialization of the person in the context of educational space: theoretical discourse.

Sammury. This article analyzes the problems of socialization in determining educational process. Implemented theoretical generalization tendencies interpretation of the concept "socialization" in the scientific literature. The author considers the socialization of the person as a complex social psychological phenomenon, which is both the process and the result of the formation of personality in activity and interaction with other people.